

مقدمه :

بر اساس برآورد سالانه حدود سیصد هزار مارگزیدگی در جهان اتفاق می افتد . حدود ۴۰.۰۰۰-۳۰.۰۰۰ مرگ در نتیجه گزش مار گزارش میشود که بیشترین مرگ و میر ناشی از آن در جنوب شرقی آسیا (۲۵۰۰۰مورد) رخ میدهد .

۳۵ درصد آسیب دیدگان کودکان زیر ۱۰ سال هستند . در سراسر دنیا ۳۵۰۰ نوع مار وجود دارد اما کمتر از ۱۰ % کل مارها سمی هستند . در ایران ۶۵ نوع مار شناسایی شده است که ۱۲ نوع آنها سمی هستند .

آمار دقیقی از حوادث مارگزیدگی در ایران وجود ندارد . اما با توجه به پراکندگی مارهای سمی مختلف در سطح کشور به ترتیب موارد گزش مار جعفری افعی گرزّه افعی شاخ دار و مار کبری بیش از انواع دیگر است .

زیست شناسی مارها :

مارها زیر شاخه مهره داران و از رده خزندگان هستند و سکونت در مناطق آرام و تاریک را به زندگی شلوغ شهری ترجیح میدهند. آنها پوستی فلس دار، بدنی طویل و چشمانی بی حرکت دارند. مارها به سه روش تولید مثل میکنند و بر این اساس به سه دسته تخم گذار ، زنده زا و تخم گذار – زنده زاه تقسیم میشود .

انواع مارها از نظر درجه سمیت :

مارها انواع گوناگونی دارند که ازببین آنها فقط تعداد معدودی سمی وخطرناک هستند .

به یاد داشته باشید که حتی مارهای سمی نیز فقط برای دفاع از خود یا به قصد شکار از نیش و سم خود استفاده میکنند . تقسیم بندی مارها از نظر درجه سمیت :

- ۱- مارهای غیر سمی
- ۲- مارهای نیمه سمی
- ۳- مارهای سمی

مارهای غیر سمی :

این نوع مارها دندان ها ی ساده دارند. مردمک چشم ها گرد و مدور و دم آنها کشیده و دراز است . حرکت آنها بسیار سریع است. از این گروه میتوان مار خاکی شلاقی و آبی را نام برد .

نکته مهم :

با وجود این تفاوت ها تشخیص گزش مار سمی از غیر سمی به سرعت و به آسانی ممکن نیست . هر مارگزیدگی خطرناک است مگر خلاف آن ثابت نشود .

مارهای نیمه سمی :

این مارها دندانهای نیش خلفی دارند که به غده سمی متصل است . مردمک چشم آنها گرد یا عمودی است از این گروه میتوان تیر مار و سوسن مار را نام برد.

مارهای سمی :

سر این مارها مثلثی شکل و پهن تر از گردن است . بین چشم ها و بینی سوراخی وجود دارد که گیرنده ی ارتعاش و حرارت است . مردمک چشم آنها بیضی و شبیه چشم گربه است (مار مرجانی که از خطرناکترین مارهای سمی است مردمک مدور دارد) .

از این گروه میتوان مار کبری کفچه مار افعی شاخ دار و مار جعفری را نام برد .

علائم و آثار مارگزیدگی :

- قرمزی پوست و بروز تاول و خون مردگی
 - گانگرن (سیاه شدگی در اثر مرگ بافتی)
 - قرمزی و تورم عروق لنفاوی
 - بی حسی اطراف دهان
 - کشیدن حروف هنگام صحبت
 - ضعف، تعریق ، استفراغ
 - احساس مزه فلز در دهان
 - افزایش ترشح بزاق
- اختلال در عملکرد عضلات چشم، زبان ، گلو

دانشگاه علوم پزشکی مشهد

مرکز بهداشت استان خراسان رضوی

مرکز بهداشت شماره سه شهرستان مشهد

مار گزیدگی را جدی بگیریم

تهیه کننده: واحد مدیریت بیماریها

۱۰- توجه به علائم نارسائی کلیوی ریوی و قلبی الزامی است.

هرگز از گارو برای بستن بالای زخم استفاده نکنید زیرا سرخرگ ها نیز بسته میشوند و بافت های دور تر از محل گزش آسیب می بینند.

توصیه مهم:

- از دست کاری و برش محل مار گزیدگی پرهیز شود زیرا دست کاری محل زخم باعث افزایش آلودگی و عفونت پوست محل گزش میشود.
- در صورت کشتن ماری که شخص را گزیده است برای تشخیص نوع گونه و سم لاشه مار به همراه بیمار به بیمارستان منتقل شود.
- مارها تا مدتی پس از کشته شدن میتوانند رفلکس گزش داشته باشند بنا براین درباره مار مرده نیز احتیاط لازم را به عمل آورید.

کمک های اولیه مارگزیدگی:

- ۱- بیمار را آرام کنید و به پشت بخوابانید تا استراحت کند.
- ۲- محل زخم (گزیدگی) را با آب و صابون بشویند.
- ۳- اشیائی از قبیل ساعت انگشتر و کفش را در آورید.
- ۴- عضو آسیب دیده را توسط آتل بی حرکت و پانین تر از سطح قلب قرار دهید. (این عمل از سرعت انتشار سم در عروق لنفاوی و سیاهرگ های سطحی خواهد کاست)
- ۵- سه سانتیمتر بالای محل گزش را با باند محدود کننده (نوار و یا پارچه) ببندید و در صورت نبودن ناحیه بالای محل مارگزیدگی را با فشار دست محکم بگیرید.
نکته مهم:
- ۶- اگر سم به چشم فرد وارد شده باشد باید آنرا با آب ساده و یا شیر شست و مجروح را در اسرع وقت به اورژانس و یا بیمارستان رساند.
- ۷- استفاده از سرمادرمانی و یا کمپرس آب سرد در محل مارگزیدگی مطلقاً ممنوع است.
- ۸- از مصرف مشروبات الکلی و تجویز مرفین اکیدا خودداری نمود. برای تسکین درد میتوان از مسکن های ساده مثل استامینوفن استفاده کرد.
- ۹- مکیدن محل گزش در شرایط زیر توصیه میشود:
- در صورتیکه لثه و دهان شخص مکنده کاملاً سالم باشد و اثری از زخم یا آلودگی دیگر نداشته باشد.
- بیش از ۳۰ دقیقه از گزش نگذشته باشد ستامینوفن استفاده کرد.